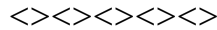

Várterész	Vikol	Vuzdugián	Zárug
Vertán	Voith	Zajzon	Zászlófi
Verzár	Volf(Wolf)	Zakar	Zobor
Viczián	Vozgericsán	Zachariás	Zuhál

Egy örmény utazó-kereskedő a Duna mentén a XVIII. században

(Kivonat a szerzőnek a Fővárosi Örmény Klub 1997. május 15-én elhangzott előadásából)

1780-ban keresztül utazott hazánk földjén a tudós archeológus Domenico Sestini (1750-1832), aki uti élményeiről naplót vezetett, mely 1815-ben Firenzében jelent meg: "Viaggio curioso-scientifico-antiquario per la Valachia, Transilvania e Ungharia fino a Vienna" címmel.

Sestini útleírása gazdag forrásgyűjtemény a korabeli tudomány, a fellendülő műgyűjtés történetéhez, de emellett gazdag művelődéstörténeti adatokkal szolgál a felvilágosodás kori Magyarországra vonatkozóan.

Szerzőnk 1778-ban utazott Konstantinápolyba, ahol 18 évet töltött el. Mecénása a brit követ, Sir Robert Ainslie megbízta antik éremgyűjteménye rendezésével és gyarapításával. Több utat tett az akkori török birodalom területén. Hatalmas tudományos munkásságából és utinaplóiból jelenleg **az örmény vonatkozású adatokat foglaljuk össze.**

Sestini 1779-ben indult el Konstantinápolyból Bukarestbe, odautazása során érméket is gyűjtött a brit követ számára, s az egyik trákiai faluban megpihentek, Sestini pedig elindult éremszerző útjára: "Este elmentem az aranyművesek utcájába, akik **örmények** és görögök voltak, ahol néhány vésett drágakövet, néhány Hadrianus érmét és municipális veretet vettem. Láttam egy jó, arany Philippos-t és néhány ezüst Iysimachos-t, melyeket a tulajdonosnál hagytam az árukat érintő véleménykülönbség miatt."

A brit követ gyűjteményében nemcsak régi görög és római érmék, hanem **örmény pénzek** is voltak, **ezeket Sestini meghatározta, leírta, lerajzolta és publikálta.** A publikációból kitűnik, hogy ezek a Rupenida dinasztia érmei voltak az 1080-1375 közötti időből. Ugyanakkor nyilvánvalóvá válik, **hogy firenzei származású szerzőnk az örmény nyelvben is járatos volt.** Sestini bukaresti tartózkodása kb. 8 hónapot tett ki, innen indult tovább 1780 nyarán Erdélyen keresztül Bécs irányába, ahol a híres császári éremgyűjteményt kívánta tanulmányozni. A határt a vöröstoronyi szorosnál lépték át, az első nagyobb település Nagyszeben (Hermannstadt) volt. Sestini a város népességét 16 ezerre teszi, ezek között magyarok, szászok, székelyek (siculi), románok, görögök, **örmények**, morvák, lengyelek, oroszok, bolgárok, szerbek, zsidók és cigányok voltak, de ezek a népek, mint írja, nemcsak Nagyszebenben, hanem egész Erdélyben megtalálhatók. Továbbmenve, Gyulafehérváron is találkozott örményekkel. (i.m. 100. old) Pest-budai tartózkodásáról írva, Sestini név szerint említ egy örmény kereskedőt:

" julius 11. kedd - Ma reggel, miután átvettem Hagi Mussa-tól az utazóládáimat, melyeket Hermannstadtban bíztam rá,..." (Viaggio curioso etc. 166. old.)

Az olasz utazó és örmény barátja ("il mio Armeno") együtt folytatták az útjukat Bécs felé: " Az örményem, Hagi Mussa szintén a társaságunkban volt, aki meg volt rakodva áruival, melyeknek Bécs volt a rendeltetési helye." (Viaggio curioso etc. 168.old.)

Egyéb korabeli útleírásokat olvasva, legnagyobb meglepetésemre Hagi Hadgi Mussa nevével újra találkoztam. 1768-ban Bécsből a Dunán haladva egy Nicolaus Ernst Kleemann nevű német utazott egy tolmács (megjegyzem, hogy ő is örmény származású volt, de nevét nem ismerjük) és egy örmény kereskedő, Hadgi Mussa társaságában. Kleemann utiélményeit levél formában Stahremberg grófnak ajánlotta, s főleg a hajózással és egyes városok rövid ismertetésével foglalkozó írások ezek. Örmény útitársáról Kleemann több helyen is beszél, de a 7. levelet, szinte teljes egészében Hadgi Mussáról írja, aki régebben Maitre de Thé ("tea mester") volt egy konstantinápolyi holland követnél. Módos kereskedő volt, de egy szerencsétlen tűzvész során (talán az 1767-es nagy perai tűzről van szó) üzlete, s nyilván árukészlete, leégett. Stahremberg gróf közbejárására Bécsben egy tetemes árukészlethez jutott és ezzel ment el Konstantinápolyba, mellyel remélhetőleg megingott szerencséjét ismét helyre tudja majd állítani. Hadgi Mussa beszélt franciául, olaszul, törökül, görögül, (örményül), de csak keveset németül, tudjuk meg a szerzőtől. Minden valószínűség szerint ugyanarról az emberről emlékezik meg az olasz és német utazó, s ez az örmény kereskedő a XVIII. sz. végén, több ízben is megtette a Konstantinápoly-Bécs útvonalat, illetve a Krim-be is többször utazott, mert gyakran mesélte Kleemann-nak, hogy még a hírhedt Kaffa városát is kedvelte.

Kleemann munkáját érdemes volna teljes egészében lefordítani, bizonyára még érdekes adatokat találnánk nála, esetleg más utazók munkáiban is, még Sestini-nél is lehetnek egyéb adatok, de minthogy nem ez a téma volt elsődlegesen kutatásaim célja, csak röviden tudtam összefoglalni az örmény vonatkozásokat.

Dr. Pető Mária
régész, muzeológus
Budapesti Történeti Múzeum

<><><><><>

Hírek, információk

Tisztelt Olvasónk !

Érdeklődéssel várjuk észrevételeiket és megjegyzéseiket a Fővárosi Örmény Klubbal és a Füzetekkel kapcsolatban. Például milyen témákkal foglalkozzunk, hogyan tehetnénk még érdekesebbé rendezvényeinket ? Felhívjuk a figyelmet, hogy a meghirdetett célkitűzéseinknek megfelelően mind a klubéletben mind a Füzetekben teret kívánunk biztosítani a szétszakadt családi kapcsolatok feltárásának. Egyrésztől elindítjuk az előadások között az "**Örmény családok bemutatkozása**" sorozatot, kérjük jelentkezésüket a bemutatkozásra. Másrésztől kiadványunkban teret biztosítunk felhívások-